

**YANGI O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINING SANOAT
YO'NALISHIDA ILM-FAN SOHASIDAGI ISLOHOTLAR.**

Turdiyboyev Bekzod Dilmurodovich
Qarshi davlat texnika universiteti mustaqil tadqiqotchisi.

Annotatsiya Mazkur maqolada Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy va ijtimoiy o'zgarishlar sharoitida oliy ta'lim muassasalarining sanoat yo'nalishidagi ilm-fan sohasini rivojlantirishga qaratilgan islohotlar tahlil etiladi. Xususan, muhandislik-texnika ta'limini modernizatsiya qilish, ta'lim jarayonini ishlab chiqarish korxonalari bilan integratsiya qilish, ilm-fan natijalarini amaliyotga joriy etish mexanizmlari hamda innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash masalalari yoritilgan. Shuningdek, maqolada sanoat tarmoqlari ehtiyojidan kelib chiqqan holda yuqori malakali muhandis kadrlarni tayyorlash, ilmiy-tadqiqot ishlarining samaradorligini oshirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish bo'yicha ustuvor vazifalar ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, oliy ta'lim, sanoat yo'nalishi, ilm-fan islohotlari, muhandislik ta'limi, innovatsiya, ishlab chiqarish integratsiyasi, kadrlar tayyorlash. 2017 yildan boshlab O'zbekistonda muhandis-texnik kadrlar tayyorlash tizimida tub burilish davri boshlandi va oliy ta'lim muassasalari nafaqat o'quv markazi, balki innovatsion tadqiqotlar markaziiga aylandi. Ilmiy-tadqiqot ishlarini tijoratlashtirish mexanizmlarining yo'lga qo'yilgani hamda oliygohlar tarkibida texnoparklar va loyihalash institutlarining tashkil etilishi nazariy bilimlarni ishlab chiqarish amaliyoti bilan integratsiya qilish imkonini berdi.

Toshkent davlat texnika universiteti (TDTU)ning 2016-2017 o'quv yili natijalari hamda 2017–2018 o'quv yili tayyorgarlik holati, o'quv jarayonini tashkil qilish, talabalar davomati va fanlarning o'zlashtirish darajasini yuqori bosqichga ko'tarish, shuningdek, mavjud muammolarni bartaraf qilishda amalga oshirilishi zarur chora-tadbirlar haqida hisobot tayyorlandi. TDTU qoshidagi PKQT MO tarmoq markazi tomonidan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2015 yil 12 iyundagi “Oliy ta'lim muassasalarining rahbar va pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi PF-4732 sonli Farmonida belgilangan vazifalarning ijrosi ta'minlandi¹.

Universitet professor-o'qituvchilari ilmiy unvon olish maqsadida Oliy Attestatsiya Komissiyasiga (OAK) yuboriladigan attestatsiya hujjatlari ham ko'rib chiqildi. Shuningdek, TDTU Kengashining yangi tarkibi va 2017–2018 o'quv yili uchun Kengash ish rejasi

tasdiqlandi². Universitetda ilmiy darajali pedagoglar ulushi 49.5 foizga yetdi. Hozirda universitetda 953 nafar professor - o'qituvchi faoliyat yuritmoqda. Shundan ilmiy darajalilar – 472 nafar bo'lib, fan doktorlari (DSc) – 114, fan nomzodlari (PhD) – 358 nafarni tashkil etadi³.

TDTUda 2022 yilda universitetda «Scopus» xalqaro ilmiy-texnik ma'lumotlar bazasida indekslanuvchi nufuzli xalqaro ilmiy jurnallarda 347 ta maqola nashr etildi. Universitetda 2023 yilda «Scopus» xalqaro ilmiy-texnik ma'lumotlar bazasidagi ilmiy jurnallarda chop etilgan maqolalar soni 602 ta bo'lib, xar bir professor-o'qituvchilarga nisbatan tahlil qilinganda bu ko'rsatkich o'rtacha 0,61 ni tashkil etdi⁴.

Shuningdek, Oliy ta'lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan «Xirsh» indeksi (h-indeks) 5 va undan yuqori bo'lgan professor- o'qituvchilar soni soni 79 nafar, «Xirsh» indeksi (h-indeks) 3 va undan yuqori bo'lgan professor-o'qituvchilar soni 190 nafarni (2022 yilda bu ko'rsatkich 81 nafarni tashkil etgan) tashkil etadi. Universitet tasarrufidagi ilmiy jurnallarni “Scopus” bazasiga kiritish uchun, Niderlandiyaning «Elsevier» kompaniyasi bilan Digital Commons (Bepress) platformasi negizida TDTU ilmiy jurnallari uchun portal (<https://btstu.researchcommons.org>) yaratildi. Mazkur portalga universitetning ilmiy jurnali joylashtirildi hamda xalqaro talablarga moslashtirildi, materiallar (407 ta maqola) 108 ta davlatda 24 537 marta yuklab olindi.

Farg'ona politexnika instituti 2015–2020 yillarda ilmiy-pedagogik jamoaning yuqori faolligi bilan ajralib turdi. Institut Yevropa Ittifoqining Tempus dasturi doirasida umumiy qiymati 837,9 ming yevro bo'lgan HIGHVEC (544061-TEMPUS-1-2013-1-UK-JPCR) xalqaro loyihasini amalga oshirib, avtomagistralar qurilishi va transport injiniringi bo'yicha ta'lim standartlarini modernizatsiya qildi. Germaniyaning Gamburg texnika universiteti va Farg'ona politexnika instituti 99,9 ming yevrolik “Iqlim o'zgarishiga moslashuv” mavzusida loyihani amalga oshirdi. Loyiha doirasida institut hududiga quvvati 10 kVt bo'lgan quyosh panellari o'rnatilib, energiya samaradorligi va barqaror rivojlanish bo'yicha tadqiqot ishlari yo'lga qo'yildi. Shu davrda institut “Tasvirlarni qayta ishlashning noravshan to'plamlar nazariyasi asosidagi algoritmlar” (64 mln so'm), “Xizmat ko'rsatish sifatini takomillashtirish” (47,5 mln so'm) va “Assertiv hulq modellari” (42,5 mln so'm) kabi ahamiyatli ilmiy dasturlarni amalga oshirdi⁵.

2018 yildan boshlab institut agrar sohalarga yo'naltirilgan amaliyotbop loyihalarni ham amalga oshirdi. Xususan, “Farg'ona viloyatida yuqori samarali beda urug'i yetishtirish agrotexnologiyasi” mavzusidagi amaliyotiy loyiha hamda go'za va g'alla parvarishiga mo'ljallangan azotli o'g'itlar qo'llanilishining optimal me'yorlarini o'rganish bo'yicha 5 mln

² Toshkent shahar davlat arxivi, 342-fond, 2-r'yxat, 472-ish, 65-varaq.

³ Toshkent davlat texnika universiteti joriy arxivi ma'lumoti. Ilmий бўлим ҳисоботи папкасидан.

⁴ Toshkent davlat texnika universiteti joriy arxivi ma'lumoti. Ilmий бўлим ҳисоботи папкасидан.

⁵ Фарғона давлат техника университети жорий архив материаллари.

so'mlik xo'jalik-shartnoma bajarildi. Mazkur tadqiqotlar natijasida kafedra dotsenti Q. Davronovning go'zada hosil elementlari to'kilishining oldini olishga oid doktorlik dissertatsiyasi yakunlandi. Ushbu tadbirlar institut tadqiqotlarining qishloq xo'jaligi iqtisodiy samaradorligi

va regional agrotekhnologiyalarga integratsiyalashuvini kuchaytirdi⁶.

Ilmiy-tadqiqot kadrlarini tayyorlashda ijobiy natijalar qayd etildi. 2020–2021 yillarda institutda 2 nafar DSc va 22 nafar PhD ilmiy darajasi himoya qilindi. Umuman olganda, institutda 2 doktorant, 34 ta tayanch doktorant va 39 ta mustaqil izlanuvchi muntazam ilmiy ishlar olib bordi. Ilmiy salohiyatni oshirish bo'yicha qabul qilingan kompleks choralar, xalqaro grantlar, amaliyotga yo'naltirilgan tarmoq loyihalari va ilmiy kengashlar faoliyati 2015–2021 yillarda Farg'ona politehnika institutini respublikada texnik yo'nalishdagi yetakchi ilmiy markazlardan biriga aylantirdi⁷.

Farg'ona politehnika instituti professor-o'qituvchilari tomonidan 2020 yilda amalga oshirilgan ilmiy-izlanishlar yuqori samara berdi. Bir yil mobaynida umumiy 2382 ta ilmiy maqola va tezislari chop etildi, shundan 286 tasi respublika, 702 tasi xalqaro jurnallarda, 41 tasi Scopus bazasida, 1185 ta material esa konferensiya to'plamlarida (1051 tasi xorijiy) e'lon qilindi. Shuningdek, xalqaro, respublika va institut darajasida 5 ta yirik ilmiy-texnik anjuman o'tkazilib, institutning ilmiy maydondagi faol ishtirokini ta'minladi. Oxirgi ikki yilda monografiyalar soni ko'paydi, 5 ta mualliflik patenti (shundan biri xalqaro) hamda 136 ta kompyuter dasturiga mualliflik guvohnomalari olindi⁸.

Shu bilan bir qatorda Qarshi davlat texnika universitetining 2025 yil uchun mo'ljallangan grant loyihalari tahlili shuni ko'rsatadiki, oliygohda energetika, qishloq xo'jaligi va raqamli texnologiyalar kabi strategik yo'nalishlarda jami 9 804,497 mln so'mlik salmoqli ilmiy izlanishlar olib borildi. Ushbu loyihalar doirasida innovatsion uglerod texnologiyalari, qayta tiklanuvchi energiya manbalari hamda neft-gaz tizimlarini 3D modellashtirish kabi yuqori texnologik yechimlarga alohida urg'u berilgan. Ilmiy faoliyatning ko'lami yettita yirik loyihani qamrab olib, ularning ijrosi professor-o'qituvchilar tarkibi tomonidan nafaqat nazariy, balki amaliy va innovatsion tadqiqotlar ko'rinishida, asosan 2025-2026 yillarga mo'ljallangan holda izchil amalga oshirilmoqda⁹.

Xulosa o'rnida shuni aytish mumkinki, Yangi O'zbekistonda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar mamlakatimiz iqtisodiyotining lokomotiviga aylangan sanoat tarmoqlarini modernizatsiya qilish, raqobatbardosh va yuqori malakali muhandis kadrlarni tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirishga qaratilgan. Oliy ta'lim muassasalari va sanoat korxonalari o'rtasidagi o'zaro integratsiyani kuchaytirish, ilmiy-tadqiqot natijalarini bevosita

⁶ Фарғона давлат техника университети жорий архив материаллари.

⁷ Фарғона давлат техника университети жорий архив материаллари.

⁸ Фарғона давлат техника университети жорий архив материаллари.

⁹ Муаллифнинг шахсий мулоқот материаллари. Илмий-тадқиқотлар, инновациялар ва илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи Х.Давронов билан суҳбат. 2025 йил 12 декабрь.

ishlab chiqarishga joriy etish orqali mamlakatning innovatsion salohiyatini oshirishga erishilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar ro'yxati

1. Муаллифнинг шахсий мулоқот материаллари. Илмий-тадқиқотлар, инновациялар ва илмий-педагогик кадрлар тайёрлаш бўлими бошлиғи Х.Давронов билан суҳбат. 2025 йил 12 декабрь.
2. Тошкент давлат техника университети жорий архиви маълумоти. Илмий бўлим ҳисоботи папкасидан.
3. Тошкент шаҳар давлат архиви, 342-фонд, 2-рўйхат, 472-иш, 65-варақ.
4. Фарғона давлат техника университети жорий архив материаллари.